

ПОНОМАРЕНКО Лариса ⁴⁸

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського
НАПН України, м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0002-4388-274X

E-mail: larisa_dnpb@ukr.net

СТВОРЕННЯ ВІРТУАЛЬНОГО КОМУНІКАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ФАХІВЦІВ ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕК

Досліджено діяльність ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського щодо створення віртуального комунікаційного середовища, що сприятиме професійному розвитку фахівців освітнянських бібліотек. Виокремлено основні напрями діяльності: формування електронного соціально значущого інформаційного ресурсу методичного характеру, надання консультаційної допомоги в онлайн-режимі, організація та проведення заходів з підвищення фахового рівня бібліотекарів на платформах Google Meet та Zoom.

Ключові слова: Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського НАПН України, інформаційні ресурси, консультаційна допомога, науково-методичний супровід.

Creation of a Virtual Communication Environment for Professional Development of Educational Library Specialists. The activity of V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine related to the creation of a virtual communication environment, aimed at the professional development of educational libraries specialists, was studied. The main areas of activity are highlighted: the creation of a methodical information resource, the provision of online consulting assistance, the organization and holding of events to improve the professional level of librarians on the Google Meet and Zoom platforms.

Keywords: V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine, Electronic Resources, consulting assistance, scientific and methodological support.

Вступ. Пандемія надала поштовху цифровізації бібліотечної галузі, усвідомлення необхідності розроблення альтернативних онлайн-форматів соціокультурної діяльності, розвитку інформаційних ресурсів різного типу. В умовах воєнного стану та сучасних глобалізаційних викликів традиційні функції бібліотек набувають нового значення. З перших днів російського вторгнення бібліотеки різного відомчого підпорядкування та різних рівнів (обласні, міські, сільські) розпочали опір на культурно-освітньому фронті. У багатьох бібліотеках нині працюють волонтерські центри, проводяться психологічні тренінги та тренінги з домедичної допомоги, діють платформи для вдосконалення української мови та поглиблення знань з історії України тощо [3].

Мета, методи і підходи. Метою дослідження є вивчення діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (далі – ДНПБ) щодо створення віртуального комунікаційного середовища для забезпечення професійного розвитку фахівців

⁴⁸ ©ПОНОМАРЕНКО Лариса (PONOMARENKO Larysa)

освітянських бібліотек. Проблему актуалізовано в контексті виконання прикладного наукового дослідження «Освітянські бібліотеки як суб'єкт проектування освітнього середовища в умовах цифровізації» (2023–2025). У процесі дослідження застосовувалися загальнонаукові методи аналізу, синтезу та узагальнення вихідної інформації, що дало можливість розкрити та узагальнити основні напрями створення віртуального професійного комунікаційного середовища.

Основні результати. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського відповідно до Положення про мережу освітянських бібліотек МОН України та НАПН України (2003) здійснює науково-методичний супровід діяльності цієї мережі. З початком пандемії Covid-19 мережа освітянських бібліотек МОН України і НАПН України зіткнулася з викликами швидкої перебудови бібліотечної діяльності, масштабного упровадження цифрових технологій, забезпечення якісного доступу до інформаційних ресурсів.

Повномасштабне вторгнення рф на територію України та активні воєнні дії спричинили серйозну гуманітарну кризу та прискорили процеси оптимізації науково-методичного забезпечення мережі освітянських бібліотек шляхом створення віртуального комунікаційного середовища. З перших днів війни було забезпечено безперервне функціонування вебпорталу ДНПБ і сторінки бібліотеки у соціальній мережі Фейсбук, підвищення спротиву російській збройній агресії та інформаційній війні, здійснювалося науково-інформаційне забезпечення сфери освіти, педагогіки та психології тощо.

Офіційний вебпортал ДНПБ (<http://dnpb.gov.ua/ua/>) інформує про всі напрями діяльності установи, представляє її ресурси, інноваційні послуги, різні види бібліографічної, реферативної й аналітичної інформації, що зумовило підвищення оперативності та якості науково-інформаційного забезпечення сфери освіти й науково-методичного супроводу мережі освітянських бібліотек [1, с. 399].

У діяльності ДНПБ щодо створення віртуального комунікаційного середовища виокремлено кілька важливих напрямів.

Перший напрям – *формування електронного соціально значущого інформаційного ресурсу методичного характеру.*

Триває робота зі створення інформаційних ресурсів, що сприяють формуванню професійної компетентності фахівців освітянських бібліотек. Систематично здійснюється нарощення електронного ресурсу рубрики «Бібліотечному фахівцю», зокрема сторінок «Бібліотеки в реаліях війни» (<https://dnpb.gov.ua/ua/biblioteku-v-realiyakh-viyny/>), «На допомогу професійній самоосвіті» (<https://dnpb.gov.ua/ua/na-dopomogu-profesijnij->

самоосвіті). Структура сторінки «На допомогу професійній самоосвіті» [4] містить підрубрики «Методичні, бібліографічні та інші видання», «Постійно діючий науково-методологічний семінар «Наукова бібліотека та якість сучасної освіти», «Бібліотекознавчий лекторій», «Дистанційна самоосвіта бібліотекарів», «Інформаційна та медіаграмотність», «Патріотичне виховання», «Бібліотека Нової української школи». На сторінці «Методичні, бібліографічні та інші видання» надано доступ до повнотекстових електронних версій професійних видань, підготовлених ДНПБ у серії «На допомогу професійній самоосвіті фахівців освітянських бібліотек» (налічує 28 видань), методичних рекомендацій, оглядів, списків.

Успішно розвивається онлайн-проект «Дистанційна самоосвіта бібліотечних працівників» (<https://dnrb.gov.ua/ua/23614-2/>), який наповнюється актуальними професійними онлайн-ресурсами: відеозаписами вебінарів, лекцій, презентацій, інформацією щодо інноваційних проєктів. За 2023 р. ресурсами проєкту скористалися близько 2000 фахівців (у 2022 р. – близько 3000) [2].

Сприяють самоосвіті та підвищенню кваліфікації працівників бібліотечної сфери та професійної освіти студентів профільних спеціальностей спеціалізовані інформаційні ресурси онлайн-кабінету «Кабінет бібліотекознавства», у якому в 2021 р. відкрито «Віртуальний читальний зал» (<https://dnrb.gov.ua/ua/virtualni-chyitalni-zaly/virtualnyu-chyitalnyu-zal-kabinetu-bibliotekoznavstva/>).

У 2023 р. структуру ресурсу повністю оновлено: створено 10 основних розділів, загальне наповнення 254 позиції, за 2022–2023 рр. до контенту звернулися 3847 користувачів.

В електронному інформаційному ресурсі «Бібліотека Нової української школи» <http://dnrb.gov.ua/ua/бібліотека-нової-української-школи/> розміщено як актуальні матеріали власної генерації, так і повнотекстові документи, аудіо-, відео- та графічні матеріали тощо з дотриманням авторських прав.

Другий напрям розбудови віртуального комунікаційного середовища для професійного розвитку фахівців освітянських бібліотек – *надання консультаційної допомоги в онлайн-режимі через Facebook, електронну пошту, в телефонному режимі, у вайбер-групах*. Упродовж 2020–2024 рр. надано 270 консультацій працівникам освітянських бібліотек із питань нормативно-правового забезпечення, організації роботи в умовах воєнного часу та її якісного планування, актуалізації роботи з фондами, формування електронних інформаційних ресурсів у нових реаліях, бібліотечно-інформаційного обслуговування в умовах дистанційної роботи, реферування, роботи з рідкісними виданнями тощо. З огляду на повномасштабну збройну агресію РФ проти України, введення воєнного стану та з метою захисту національних

інтересів, національної безпеки, прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави бібліотечні фахівці ДНПБ в межах своїх компетенцій здійснювали невідкладні заходи щодо актуалізації фондів: консультували та інформували на вебінарах, семінарах стосовно практики застосування у бібліотеках закладів освіти Рекомендацій Міністерства культури та інформаційної політики України щодо актуалізації бібліотечних фондів у зв'язку зі збройною агресією РФ проти України.

Третій напрям як невід'ємна частина віртуального комунікаційного середовища ДНПБ для освітянських бібліотек є *організація та проведення заходів з підвищення фахового рівня бібліотекарів на платформах Google Meet та Zoom*. Особливу увагу звернуто на налагодження систематичної роботи з науковими бібліотеками НАПН України, зокрема щорічне спільне проведення переважно в онлайн-форматі науково-методичних семінарів із проблем науково-інформаційного забезпечення сфери освіти.

Проведено науково-методологічні семінари «Наукова бібліотека та якість сучасної освіти в умовах воєнного стану» з актуальних питань української науки й освіти, бібліотечної справи, зокрема «Модель сучасної бібліотеки Нової української школи», «Академічна доброчесність у контексті наукової та освітньої діяльності», «Оприлюднення результатів наукових досліджень засобами Scopus і Web of Science Core Collection», «Як вберегти ментальне здоров'я під час війни», «Як розвинути стресостійкість особистості в умовах травми війни» тощо, готувалися огляди освітянських і бібліотекознавчих видань. Усе ці заходи сприяли підвищенню фахового рівня її співробітників і працівників бібліотек наукових установ НАПН України. Для поширення наукових знань, активізації роботи з упровадження в діяльність освітянських бібліотек інноваційних форм роботи та підвищення фахового рівня бібліотекарів проведено понад 30 заходів (всеукраїнські онлайн-семінари, вебінари, науково-практичні та методичні семінари, круглі столи, флешсеминар, воркшоп, панельна дискусія тощо). Для залучення шкільних бібліотек до популяризування спадщини українського педагога В. О. Сухомлинського щорічно в рамках Всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» працюють чотири бібліотечні секції.

Висновки. Отже, незважаючи на складні умови роботи, зумовлені пандемією та повномасштабною війною в Україні, систему науково-методичного супроводу діяльності мережі освітянських бібліотек МОН і НАПН України в умовах глобальних викликів оптимізовано завдяки активному впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій та цифровізації бібліотечної роботи, розвитку електронних ресурсів та онлайн-сервісів.

Список використаних джерел:

1. Березівська Л. Д. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського. Національна академія педагогічних наук України: 1992–2022 рр. : монографія / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заступник голови), О. М. Топузов (заступник голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка, 2022. С. 392–404. DOI: <https://doi.org/10.37472/NAES-1992-2022>.
2. Березівська Л. Д. Результати діяльності Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України в умовах воєнного стану за 2023 р. та завдання на 2024 р. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану*: матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 18 груд. 2023 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2023. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/729790/> (дата звернення: 22.05.2024).
3. Діяльність бібліотек в умовах війни : методичний поради́ник бібліотекаря. Вип. 9. [Електронний ресурс] / Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка ; уклад. О. Шурубенко Чернігів, 2022. 64 с. URL: http://libkor.com.ua/storage/php/metod_mat_files/Діяльність_бібліотек_в_умовах_війни.pdf (дата звернення: 21.03.2024)
4. На допомогу професійній самоосвіті // Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського : [офіц. вебпортал]. Київ, 2024. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/на-допомогу-професійній-самоосвіті/> (дата звернення: 21.03.2024).

References:

1. Berezivska L. D. Derzhavna naukovo-pedahohichna biblioteka Ukrainy imeni V. O. Sukhomlynskoho. Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy: 1992–2022 rr. : monohrafiia / Nats. akad. ped. nauk Ukrainy; [redkol.: V. H. Kremen (holova), V. I. Luhovyi (zastupnyk holovy), O. M. Topuzov (zastupnyk holovy)] ; za zah. red. V. H. Kremenia. Kyiv : *Pedahohichna dumka*, 2022. S. 392–404. DOI: <https://doi.org/10.37472/NAES-1992-2022>.
2. Berezivska L. D. Rezultaty diialnosti Derzhavnoi naukovo-pedahohichnoi biblioteky Ukrainy imeni V. O. Sukhomlynskoho NAPN Ukrainy v umovakh voiennoho stanu za 2023 r. ta zavdannia na 2024 r. // *Informatsiine zabezpechennia sfery osvity ta nauky Ukrainy v umovakh voiennoho stanu* : materialy zvit. nauk.-prakt. konf. DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlynskoho, 18 hrud.a 2023 r., Kyiv / NAPN Ukrainy, Vid-nia filosofii osvity, zahalnoi ta doshkilnoi pedahohiky, DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlynskoho ; Vinnytsia : TVORY, 2023. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/729790/> (data zvernennia: 22.05.2024).
3. Diialnist bibliotek v umovakh viiny : metodychnyi poradnyk bibliotekaria. Vyp. 9. [Elektronnyi resurs] / Chernihivska OUNB im. V. H. Korolenka ; uklad. O. Shurubenko ; vidp. za vyp. V. Prymak. Chernihiv, 2022. 64 s. URL: http://libkor.com.ua/storage/php/metod_mat_files/Діяльність_бібліотек_в_умовах_війни.pdf.
4. Na dopomohu profesiinii samoosviti // Derzhavna naukovo-pedahohichna biblioteka Ukrainy imeni V. O. Sukhomlynskoho : [ofits. vebportal]. Kyiv, 2024. URL: <https://dnpb.gov.ua/#> <https://dnpb.gov.ua/ua/на-допомогу-професійній-самоосвіті/> (data zvernennia: 21.03.2024)

